

Børn, sjónvarp og video

Eftir Snorra Brend, samskiptisskrivara
hjá Heimamissiónini í Føroyum

Føroysk børn siggja bert 5. hvønn film saman við foreldrum ella øðrum vaksnum fólki!

Av hinum fyra filmunum er helmingurin forboðin fyri hesi somu børn!

Økt sjónvarpshygging er ein av orsökunum til at, at ein triðingur av øllum børnunum í Føroyum ikki koma til gudstænastur ella kristiligar fundir.

Hetta er stóðan hjá helminginum av børnunum í Havnini og fyri 20 % av børnunum í Klaksvík!

Táslíkt, sum hesi verða lögð á borðið, er lætt at falla í fátt og ikki siggja nakran útveg hjá okkum, ið standa í einum kristiliga barna- og ungdomsarbæði. Men umráðandi er, at móttöysd ikki fær valdið á okkum.

Heldur eiga vit, hvør í sínum lagi - og eisini tú, ið hesar reglur lesur - at fara til verka, og taka alt hetta sum eina avbjóðing, - ja, sum eina stóra avbjóðing.

Ein áhugaverður spurningur í hesum sambandi er: Hvat ger sjónvarpið við børn okkara? Hvat er okkara mótsæl? Og síðst, men ikki minst: Hvar er okkara mótsæl?

FYLGJUR

FYRI BARNID

Øll, ið á ein ella annan hátt, hava við børn at gera vita, hvussu løtt tey er at ávirka. Tey eru løtt at forma, taka væl ímóti "instrykkum", minnast hesi, brúka og liva út í spæli tann lærdóm, tey hava fingið.

Og sigast má, at eydnast tað fyrri børnini í 90'árunum at skilja og gjøgnumarbeiða øll tey "instrykk" tey fáa, so eru allar fyrirtreytir skaptar fyri teimum sum vala samfelagsborgarar í næstu øld.

Men ein álvarsamur vandi er fyri, at tað, tey hava vunnið í kunnleika,

yvirleti og impuls, er mist í holdningum, tryggleika og virðum. Ávirkanin frá fjølmiðlunum er í dag so stór, at trupult man vera hjá børnunum at skilja hana frá tí, ið fer fram í samfelagnum annars í dag. Men lítið er at ivast í, at soleiðis sum sjónvarp og video verða nýtt í dag av teimum allar flestu, hava hesir fjølmiðlar sera óhepnar avleiðingar við sær.

Lesur ein, hvat granskarar siga, so eru teir á einum máli um, at ein fylgja av hesum er tað **doña eygað** - t.v.s. eitt eyga, ið missir evnini at flyta seg skjótt, ið neyðugt er t.d. tá ein tekstur skal lesast.

Teir tosa um **ringahoyrn** av tí syntetiska ljóðinum í sjónvarpinum. Evnini at siga, hvadani ljóðið kemur, vinkna eisini.

Og granskarar tosa um **evnini at nýta tankar og talu** við stórmytslu av sjónvarpi. Tá hyggjarin alla tíðina skal innstilla seg til nýggja ávirkan, nær hann ikki rættiliga at hugsa um tað, hann sær. Evnini at hava **samskipti við onnur hvørva**, og fylgjan kann tí verða, at tey ungu verða upplærð í, at harðskapur - og bert harðskapur - kann loysa allar trupulleikar.

Uppaftur aðrir tosa um, at við sjónvarpshygging verður tann parturin av heilanum og hjartanum, ið kann móttaka hildin heitur alla tíðina, meðan hin parturin, ið er førur fyri at geva av sær, gerst meiri og meiri passivur. Hann verður als ikki aktivur.

Verður hetta gongdin og hetta framtíðarútlitini fyri vakra ungdom okkara, hvussu manso fara at verða státt í samfelagið okkara, tá vit skriva ár 2000?

BJARNATÆNASTA

MÓTI BØRNUNUM

Eingin av okkum vaksnu sleppur heldur undan, tá

tað ræður um at ávirka av sjónvarpinum. Men tað sum ger alt málið meiri álvarsamt er, at børnini ávirkaðst nógv skjótari enn vit vaksnu. Tey blíva tað, tey siggja!

Og tí gera foreldur børnum sínum eina bjarnatænastu, sleppa hesi at hyggja eftir sjónvarpi einsamøll. Tey lata nevniligabørnini yvirtals sjónvarpið og til teirra, ið framleiða sendingamar. Soleiðis gerst sjónvarpsmannin uppalarar hjá øðrum enn sínum børnum.

Men hesi fjølmiðlafólk vórðu ikki sett í hesa verð sum uppalarar av børnum og vaksnum. Hetta er uppgávan hjá foreldrunum. Og ikki minst, um hugsað verður um tey/okkum foreldur, ið álít sít hava sett á Jesus Kristus.

Men "tallenes tale" vísir, at her stendur ikki væl til í okkara landi. Í fjølmiðlunum hoyrdu vit í heyst, at uml. 1/3 av børnunum í Havnini ongan góðan eiga í upp til 5 tímar hvønn seinnapart.

Foreldrin arbeidda, til tess at fáa ráð at keypa t.d. sjónvarp og video at halda børnunum heima um kvöldarnar. Men verða hesi somu børn so ikki slept upp á fjall av hesum somu foreldrum aðrar tíðir á degnum?!

Eingin fær meg at trúgva, at hesi "lyklabørn" bara gera heimaarbeiði frá skúlanum hesar tímar við hús.

Heldur havi eg ein varhuga av, at flestu teirra seta seg í ein stól, og hyggja eftir tí, ið tær ymsu kanalarir hava at bjóða, ella hvat gott er á onkrum sjónbandi. Neyvan er tað bert fróttur, tíðindi og líkandi tey hyggja eftir.

Nei, fóru vit at kanna, man so ikki harðskapur, partering, morð og forbronglað kynslív vera nakað av tí, tey nýta - ella misnýta - tíð sína til?!

GUDSTÆNASTA OG DALLAS

Eg kann her nevna eitt dømi, eg fann í danskari bók, og sum vísir, at børnini og tey ungu lata seg ávirka av sjónvarpsfilmum.

Ein 16 ára gamal danskur drongur fer úr tokinum í heimbynum, og fer á súkklu síni til hús. Hann koyrir fram við eini ungari gentu, steðgar á, og letur gentuna fara fram við aftur. Hann fer so aftan á henni við knívi í hond, stingur hendan í ryggin á henni. Hesin fer tætt fram við hjartanum, og tað er bert eitt undur, at gentan enn er á lívi.

Ungi maðurin hevði einki útistandani við hesa gentu, hevði einki motiv, hvørki fíggarligt, kynsligt ella á annan hátt. Hann súkklaði víðari, og legði seg trygt at sova í song sní, uttan skuldarsensu. Á kamari sínum hevði hann hóp av litaðum blóðum, og hugdi ofta eftir blóðdryppandi filmum.

Hetta kvöldið hevði hann sæð filmen "Zorros sorte pisk" har ein scena er við dólking í ryggin. Hann hevði lært hetta kynstrið á filmi, og hevði nú hug at royna tað í verki. Hann var ein stak friðarligur drongur, men nakað innsluttaður. Seinni kom tó fram, at hann var andaliga afturútsigldur og upp-vaksin ringum í umhvørvi.

Men sjónvarpið hevur eisini ein hóp av øðrum og góðum møguleikum. Tað gevur teimum ungu vitan og upplýsing, gevur teimum innlit í vaksnamannahimin, gevur málbúning og sosiala samveru. Og undirhaldið er eisini skiftandi, frá Dallas til eina guds-tænastu í bygðini Fjalsvík.

At vit - og børn okkara - eru greið yvir, at sjónvarpið kann ávirka okkum, átti at gjørt okkum meiri kritisk. Eingin ivi er heldur um, at sjónvarpið er ein

SJÓNARMÍÐ

sterkur miðil, og kann tí vera vandamikil í skeivum hondum, meðan hann samstundis gevur ótaldar møguleikar í røttum og góðum hondum.

14 TÍMAR UM VIKUNA

Terji á Lakjuni úr Fuglafirði gjørdi í 1986 eina kanning um sjónvarpsvanarnar hjá ungum fólki. Hetta var í samband við endaligu roynd hansara á hægri donskum skúla. Kanning hansara vísti m.a., at flestu børnini siggja sjónvarp um seinnapartarnar - onkur enn tá áðrenn farið varð í skúla kl. 8.

Tað tey siggja, er í flestu førum leigaðir filmar, sum aftur fyri størsta partin eru forboðin fyri teirra aldursbólki. Fyri at gera tað meiri fíðiligt og seta tøl uppá, so hugdu føroysk børn í miðal í sjónvarp 8 1/2 tíma um vikuna.

Hetta er kanska á rímligum støði, - eingóður tími um dagin! - men so skal leggast afturat 5 t. 20 min. fyri videofilmarnar. Og tá er alt øðrvísi. Nú nærkast vit knappliga teimum 14 tímunum um vikuna, ella tveimum tímunum um dagin.

Henda kanningin hjá Terja varð gjørd fyri fimm árum síðani, men neyvan

man nakar ivi vera um, at hesi tíma- og minuttøl eru nógv, nógv hægri í dag við øktu rásumum og fleiri sjónvarpstólum!

ANNARHVØR FILMUR FORBODIN

Sjálvandi kunnu hesir 14 tímarin brúkast til góðar og uppbyggjandi filmar. Men so er tverri ikki. Fleiri teirra eru skrásettir hjá Filmseftirlitinum, men nógvir teirra eru als ikki at finna í hesum yvirleti.

Hesin sami Terji vísir á, at 1/3 av filmunum, tey 8-14 ára gomlu hyggja eftir hovuð 18 ára aldursmark. Aftrat hesum vóru 60 % forboðin fyri tey undir 12 ár. Leggja vit tølina saman, koma vit fram til, at annarhvør filmur - 50 %! - er forboðin fyri tey, ið hyggja. Eg skal ikki leggja skyldina á nakran, men man hon ikki liggja onkustaðni á heimvegnum millum foreldrinu og videohandilin!

LÍKAGLAÐ FORELDUR?!

Eru foreldrin so líkaglað við, hvat børn teirra hyggja eftir, tá skúladagurin er av? Kanningin hjá Terja kundi bent á tað borðið. Tað vísir seg, at fyri hvørjar fimm

